

เทศน์เช้า วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ทำไมต้องฟังเทศน์ล่ะ ฟังเทศน์อันิสงส์ของการฟังธรรม ถ้าอันิสงส์ของการฟังธรรมนะ เราอยู่ใกล้ครูบาอาจารย์ขอนิสัย จะได้นิสัยจากครูบาอาจารย์ เราเลี้ยงลูกเรามาอยู่ที่นิสัยใจคอเราอบรมมันมา อบรมมันมานี้แหละ ถ้าลูกของเราไปทำผิดทำชั่วเขาบอกพ่อแม่ไม่สั่งสอน พ่อแม่สั่งสอน พ่อแม่สั่งสอนทุกวันเลยแต่มันไม่ฟัง มันไม่ฟัง มันไม่ทำไง

นี่ก็เหมือนกัน ฟังเทศน์ทุกวันเลย ฟังเพื่อตอกย้ำใจ ตอกย้ำให้เราคุ้นเคย ให้เราอยู่ใกล้ชิดกับธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อย่าให้หัวใจเราไปคุ้นเคยกับกิเลสตัณหาความทะยานอยาก กิเลสตัณหาความทะยานอยากมันบีบบีบี่สี่ไฟ อยู่ในหัวใจของเรามันทุกข์ยากมาพอแรงแล้วล่ะ ไม่ต้องไปหาใครมันก็อยู่ในใจเรานี้แหละ มันเผาผลาญอยู่ในใจเรา ฟังธรรมๆ ฟังธรรมเพื่อให้มันแบ่งแยก ให้มีทางออก ให้มันได้โง่หัวขึ้นมา ให้หัวใจให้มันโง่หัวขึ้นมา โง่หัวขึ้นมาให้มันรู้จักสิ่งใดดี สิ่งใดชั่วบ้าง ไม่ใช่ปล่อยจมอยู่อย่างนั้นไง

นี่ฟังเทศน์ทุกวันๆ ตอกย้ำ สิ่งที่ไม่เคยได้ยินได้ฟัง สิ่งที่ได้ยินได้ฟังแล้วแก้ความสงสัย นี่แก้ความสงสัยของตน แก้สิ่งต่างๆ ของตน ถ้ามันถึงที่สุดแล้วจิตใจมันผ่องแผ้ว ถ้าผ่องแผ้วขึ้นมาจิตใจใสสว่างอันนั้นเป็นความจริง นี่ฟังธรรมๆ เขาว่าให้ธรรมชนะซึ่งการให้ทั้งปวง แล้วให้ธรรมหรือให้ยาพิษล่ะ ธรรมนั้นมียาพิษเจือปนหรือเปล่า นี่เราให้ธรรมๆ ธรรมคืออะไร น้ำผึ้งเห็นไหม คุณน้ำผึ้งมันมีสรรพคุณในตัวของมันเอง นี่น้ำผึ้งเพราะสัตว์มันหามาเป็นอาหารของมัน

นี่ก็เหมือนกัน เวล่าน้ำผึ้ง ผึ้งมันหามาแสนทุกข์แสนยาก เวลาของ همینแมลงวันมันชอบตอม ไปตังไว้ไหน โอ๊ย แมลงวันตอมเต็มไปหมดเลย แล้วมันก็หามาเหมือนกัน เราจะชอบแมลงผึ้งหรือแมลงวัน ถ้าเราชอบแมลงวัน แมลงวันมันตอมแต่ของ همین ถ้าแมลงผึ้งมันต้องไปหาตามเกสรดอกไม้ มันหาสิ่งต่างๆ มาเพื่อประโยชน์กับมัน นี่เวลาเราให้ธรรมๆ ให้ธรรม ธรรมนั้นเป็นธรรมของใคร ถ้าเป็นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ่งนั้นเป็นสัจธรรม เป็น

ความใสสะอาดในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราไปได้ยินได้ฟังมา ได้ยินได้ฟังมา เราก็บวกลีเลศค้นหาความทะยานอยากของเราเข้าไป

ถ้าบวคเข้าไป นี่เฝ้ายาพิษ เวลาให้ยาพิษไป ให้ความเป็นจริงหรือเปล่า ให้ธรรมชาติซึ่งการให้ทั้งปวง ให้อย่างไร เวลาเขาให้เขาให้ปัญญา เห็นไหม คุณเมื่อก่อนเขาให้แจกทาน สุดท้ายแล้วเขาพยายามให้คนมีปัญญา ให้เขาหาอยู่หากินให้ได้ ถ้าเขาหาอยู่หากินได้ เขาเอาตัวของเขารอดได้ ถ้าเขาเอาตัวรอดได้ นี่เวลาผู้ให้นะ แต่เวลาผู้รับละ ปฏิภาณคนะผู้ให้ให้ด้วยความบริสุทธิ์ เวลาผู้รับ เห็นไหม ผู้รับรับด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจ ด้วยความอ้อเอะหลอเลาะ อ้อเอะหลอเลาะ เพราะอะไรละ เพราะมันมีวิชา ตัวเองแสดงออกไม่รู้ว่าการแสดงออกของตัวเองนั้นคืออะไร เพราะอะไร เพราะมันนอนเนื่องมากับใจใจ

นี่เราแสดงออก คุณที่เรารอบค้อมๆ เพราะอะไร เพราะมันไร้เดียงสา เด็กๆ ไร้เดียงสา โตขึ้นมาไม่รู้แล้ว พ่อโตขึ้นมีมารยาไม่เอาแล้ว แต่ถ้ามันไร้เดียงสา นี่มันไร้เดียงสาเราชอบค้อมๆ มันไร้เดียงสา มันไม่มีมารยา มันคิดอย่างไรมันพูดอย่างนั้น มันไม่พอใจมันโยนทิ้งเลย ถ้ามันพอใจมันดีใจของมัน เด็กมันไร้เดียงสา แต่โดยธรรมชาติมันเป็นเด็กอย่างนั้นไม่ได้ มันต้องโตขึ้นมา เวลาโตขึ้นมาแสนทุกข์แสนยาก ชีวิตที่มีความสุขมากเป็นชีวิตตอนเป็นทารก พ่อแม่เลี้ยงดูมาตลอดนะ เว้นแต่คนทุกข์คนจน

เรามีเวลาโยมเขาไปเมืองจีนสมัยโบราณ ฟังแล้วเศร้าใจมาก เขาเอาเด็กไปทิ้งตามสี่แยกสามแยก เด็กมันก็ดูแต่นิ้วมือของมันเอง เพราะพ่อแม่เขาเลี้ยงดูมาไม่ไหวใจ ประชากรเขาเยอะมาก เด็กมันต้องดูแต่นิ้วมือของมันนะ มันนึกว่าเป็นอาหาร มันจะกินนม มันไม่มีนมกิน นี่เขาไปเดินดูตามสี่แยกสามแยกนะ สมัยที่เขายังไม่เจริญ นั่นละเดี๋ยวนี้เขาเจริญนะเขาบอกว่าเขาร่ำรวยมาก เงินทองท่วมโลก นี่มันเป็นไปตามกระแส ถ้ากระแสมันเป็นแบบนี้ ถ้าจิตใจของเราละ มันย้อนเข้ามาที่เราใจ คุณนั่งดูละครแล้วย้อนดูตัว

ฟังธรรมๆ ฟังธรรมเวลาหลวงปู่มั่นท่านเทศน์ที่วัดเจติยหลวง สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ท่านว่า เทศน์เรื่องของเราเองทั้งนั้นแหละ มันเทศน์เรื่องของผู้อื่นฟังนั่นแหละ เรื่องอยู่กับเราแต่เราไม่รู้เราไม่เห็น เพราะมันเป็นเรา พอเป็นเรามันก็ปกป้องไปหมด ถ้าเราคิดเราทำอะไรดีไปหมดแหละ แต่ถ้ามันจริงทำไมมันทุกข์ยากอย่างนี้ละ อ้าว ถ้ามันจริงมันต้องมีความสุขสิ แล้วความสุขมัน

มาจากไหนละ นี่ความสุขมันมาจากไหน ความสุขคือจิตสงบ ความสุขข้างนอกไปหาจากข้างนอกมันต้องบวกมาด้วยพินด้วยไฟ ให้ธรรมอันนี้มันประเสริฐ แล้วประเสริฐจริงหรือเปล่า

มันประเสริฐแต่ผู้ให้ ถ้าผู้ให้เขามีสัจจะ เขามีความจริงของเขา ให้อะไรรับ รับมาแล้วมันเป็นความจริงของเราหรือเปล่านั้น นี่ได้มา เวลาเขาให้ธรรมะมา ให้ปัญญามาให้เอาตัวรอดไม่เอา ไม่เอา แต่ถ้าเขาให้เป็นข้าของเงินทองนี่ชอบ จะเอาอยู่อย่างนั้นแหละ แล้วก็ไม่มีใครเจริญขึ้นมา ไม่แข็งแรงขึ้นมา ไม่ทำได้ขึ้นมา แต่ถ้าผู้ที่เขาฉลาด

คำว่าฉลาด เห็นไหม นี่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ว่าการใจ ผู้ที่ฉลาดนะเหมือนหงายของที่คว่ำอยู่ให้มันหงายขึ้นมา ถ้ามันหงายขึ้นมามันได้รับทุกๆ อย่างขึ้นมา ถ้ามันคว่ำอยู่ คว่ำอยู่ก็โทษของตัวใจ ฉลาดเลอเลิศ มีความรู้มาก เป็นคนเก่งคนกล้า ไม่มีใครเขาสนใจเลย ไม่มีใครสนใจเลย แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเวลาท่านแสดงธรรมอนุบุพพิกถา การเสียสละของเรา ทำเสียสละมันจะได้ประโยชน์อย่างนั้น

นี่ถ้ามีศีลมันจะมีประโยชน์อย่างนั้น ถ้าเกิดปัญญาขึ้นมามีประโยชน์อย่างนั้น การที่เราเสียสละไปมันเกิดอำนาจวาสนาบารมีของเรา มันเป็นการสร้างบารมี การสร้างบารมีเวลาเราทำสิ่งใดต้องการให้คนยอมรับ ใครเขาจะยอมรับ ใจเราเรายังยอมรับใจตัวเองไม่ได้เลย สงสัยไปหมด ในใจสงสัยไปหมด มันเร้าร้อนไปหมด เราเองเรายังเชื่อใจเราไม่ได้เลย แล้วจะให้คนอื่นเชื่อใจเราได้อย่างไรละ

ฉะนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงอุตตะหิ อุตตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ตนต้องรักษาตน ตนต้องพยายามสํารอกคายกิเลสในใจของตน ถ้าคายกิเลสได้แล้วนะจากใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง ใจทุกดวงใจมันเหมือนใจดวงนี้ ใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เวลาสร้างสมบุญญาธิการมาเป็นพระโพธิสัตว์ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย เวลาท่านสิ้นกิเลสไปแล้วเหมือนกัน ใจก็เหมือนใจ ใจก็เหมือนใจแต่ใจมันแตกต่างกัน แตกต่างกันที่อำนาจวาสนาบารมีนี่ไง

ถ้ามีอำนาจวาสนาบารมี เวลาพึงธรรมชาติเดียวเป็นพระอรหันต์เลย เวลาคนไม่มีบารมี จำใจจำใจขนาดไหนก็ไม่ได้ อยู่เฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เทวทัตอยู่ด้วยกัน เกิดมาก็เป็นญาติกันอยู่แล้ว เป็นลูกพี่ลูกน้อง เวลาบวชก็บวชร่วมกัน สายเลือดเดียวกัน เวลาทำสิ่งใดไม่ได้สิ่งใดเลย ถ้าจะได้ก็ได้เพราะการกระทำของตน ไฉนรกอเวจี ได้แต่ความทุกข์ยาก เวลาอยู่ก็อยู่

ด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจ ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เชิดชูเราเลย ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เห็นหน้าเราเลย

เขาจะเห็นอะไรก็มันกิเลสทั้งตัว ยาพิษทั้งนั้น แล้วยาพิษเผยแผ่ไปคนอื่นก็ได้ยาพิษไปหมด เวลาขอครุกรรม ๕ แล้วบอกว่าไม่ให้อยู่กฎ ไม่ให้บิณฑบาต ไม่ให้รับภิกษุมนต์ ไม่ให้ต่างๆ พระใหม่ๆ เชื่อนะมันเคร่งตามไป องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังให้พระสารีบุตรไปเทศน์ว่าการเอาคีนมาเลย เอาคีนมาเพราะพระใหม่ไม่รู้เรื่อง เห็นเขาพูดแต่เปลือกก็นึกว่าอุสูสุดยอด เคร่งกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอีก ดีกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจิตท่านเป็นธรรม จิตนิสัยของคน คนที่เข้มแข็งทำอะไรก็ได้ คนที่เขานุ่มนวล เขาอ่อนหวานของเขา เขาทำของเขา

นี่เขาทำของเขาแล้วเขาได้ประโยชน์ของเขา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามองเข้าไปที่จิตของเขา จิตของเขาเป็นคนกระทำ จิตของเขาจะเป็นผู้ได้ ใ้เราไปตั้งกติกาไว้จะเข้มแข็ง จิตของเขามันไม่ได้ประโยชน์กับเขาใจ แต่ถ้าจิตของเขาเข้มแข็งอย่างนั้น ทำได้อย่างนั้นมันก็ประเสริฐ ถ้าจิตของเขานุ่มนวลอ่อนหวาน อย่งไรก็ทำให้จิตนุ่มนวลอ่อนหวานอย่างนั้น เพราะอะไร เพราะนี่เป็นจิตนิสัย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามองถึงประโยชน์ของผู้ฟัง มองถึงประโยชน์ของผู้รับ มองถึงประโยชน์ของสัตว์โลก ท่านมองตรงนั้น ไม่ใช่มองว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เทวดาเข้มแข็งกว่า เทวดาเก่งกว่า ท่านไม่ได้มองตรงนั้น ท่านมองที่ผู้ได้รับ เพราะท่านปรารถนามารื้อสัตว์ขันธ์ ท่านมองหัวใจของคนที่ยิ่ง ท่านมองหัวใจของคนที่ยิ่ง ท่านมองหัวใจตรงนั้น คนนั้นจะได้ประเสริฐ เวลาไปเอาองค์กุศล สมณะหยุดก่อน สมณะหยุดก่อน เราหยุดแล้ว เธอไม่หยุด สมณะหยุดก่อน หยุดอย่างไรละมันยังลอยไปอยู่นี่ วิ่งไม่ทัน หยุดจากการทำความชั่ว หยุดจากการทำความบาป หยุดจากการฆ่า ท่านยังถือดาบวิ่งฆ่าเขาอยู่

คนมีความคิดใจ ซื่ออกเลณะ ก้มลงแล้ววางดาบ กราบขอโทษเลย นี่หัวใจที่สร้างมา เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเล็งญาณก่อน เล็งญาณว่ามันจะได้ประโยชน์หรือไม่ได้ประโยชน์ ไปแล้วจะได้หรือไม่ได้ ถ้าได้แล้วมันเป็นประโยชน์กับใคร มันเป็นประโยชน์ขององค์กุศล เพราะเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาบวชแล้ว เทศน์ว่าการจนได้เป็นพระอรหันต์ ถ้าช้ากว่านั้นฆ่าแม่แล้วจบเลย ถ้าฆ่าแม่นะ

นี่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเล็งไปที่หัวใจของผู้ฟัง เล็งที่หัวใจของเขา ไม่ใช่เล็งว่า ภูแน่ ภูเก้ง ภูเคร่งกว่ามึง ไม่ใช่ จะแน่ จะเก้งมันก็ใจของเรานั้นนะ แต่เล็งในหัวใจของเขา แต่เวลาเราปฏิบัติสิ อุตตา หิ อุตตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เราก็ต้องทำใจของเราให้เป็นสัมมาทิฐิ ให้มีความดีงามของเรา ปฏิบัติของเราให้มันปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม คำว่าสมควรแก่ธรรม มันสมควรใจ สมควรของสติ สมควรของสมาธิ สมควรของปัญญา สมควรของโสดาปัตติมรรค สกิทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหัตตมรรค

สมควร เห็นไหม โสดาปัตติมรรค สกิทาคามีมรรค อนาคามีมรรคมันแตกต่างกัน ถ้าไม่สมควรไม่ได้หรอก มันต้องสมควรของมัน สมดุลของมัน มัชฌิมาปฏิปทาคือความสมดุล ไม่ใช่ว่ามันจะเป็นกลาง เมตรหนึ่งก็ ๕๐ เซ็นตรงกลาง เมตรหนึ่งนะพอดีเลย ๕๐ เซ็น นี่มัชฌิมาปฏิปทา ใอนันมันตลับเมตร ใอนันเขาไว้เครื่องตวง ชั่งตวงวัด ความสมดุลมันอยู่ที่จิตนิสัย อยู่ที่อำนาจวาสนา แล้วความสมดุลของคน นี่ใจปิยาปัญญาเขาถึงปฏิบัติคนเดียว ปฏิบัติพึงธรรมคนเดียวเป็นพระอรหันต์ไปใจ ใอเราฟังทุกวันๆ ฟังทุกวันๆ ก็จ้ำจี้จ้ำไช จ้ำจี้จ้ำไชหัวใจของเรา ดูแลหัวใจของเรา

หัวใจนี่ สิ่งที่สำคัญ สัตว์เวลาเขามีคอกกันมันก็อยู่ได้ เวลามันไปทำร้ายใครเขาก็ขังกรงมันซะมันก็จบ หัวใจของเรา เราตั้งใจขนาดไหนก็ได้ แต่ถ้าทำไปโดยสัจจะ โดยความจริงนะ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เวลามันสงบได้โหยหวนเจนนมาก มหัศจรรย์มาก แล้วความมหัศจรรย์นี้ไปตะครุบเอามาจากไหน ไปแสวงหามาจากไหน เวลามันสงบขึ้นมามันสงบในใจเรา เวลาสงบมันสงบที่นี้ใจ มันสงบในหัวใจของเรา

นี่เวลาเกิดปัญญา ปัญญามรรคญาณมันเกิดมันเกิดในหัวใจของเรา ปัญญาที่เกิดจากจิตๆ เพราะจิตดวงนี้มันเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ จิตดวงนี้มันส่งออกไป เวลามันเกิดสติปัญญาอารมณ์มันส่งออกไป มันไปกว้านเอาความทุกข์มาเผาผลาญมัน เวลาเราทำความสงบของใจขึ้นมามันเกิดสัมมาสมาธิ เกิดปัญญาขึ้นมา มันสำรอก มันคายของมันขึ้นมา แล้วมันเกิดที่ไหน มันเกิดที่จิต นี่ปัจจุตัง สันทิฎฐิโก แล้วถ้าเป็นอย่างนี้ คนไม่เป็นไม่รู้พูดไม่ได้ พูดไม่ได้หรอก เวลาพูดก็พูดข้างเดียวใจ เวลาสื่อข้างเดียวนี้เก่งมาก เวลาให้ได้ว่าดี เวลาให้ดีเบตไม่เป็น ไม่ได้

เก่งมาก เก่งมากกิเลสหลุดทั้งนั้นแหละ กิเลสมันสร้างภาพให้ กิเลสมันฉกฉวยให้ไปตามกิเลสหมดเลย แล้วก็บอกว่าเป็นปฏิบัติธรรม หลวงตาท่านบอกว่าปฏิบัติพอเป็นพิธี แต่นี่ถ้า

เป็นพิธีมันก็กระแสนะโลกันนะ แม้แต่วัฒนธรรมประเพณี ให้ชาวพุทธเรามีวัฒนธรรมประเพณี นี่เป็นวัฒนธรรมของเรา ถ้าสละทานก็สละทานของเรา ถ้าปฏิบัติ ปฏิบัติพอเป็นพิธีมันก็เป็นพิธีนะ เออ ฉันทักนักปฏิบัติเหมือนกัน แต่เอามรรค เอาผล เวลาเอามรรค เอาผล

นี่เวลาปฏิบัติหาค เวลาทำบุญทำบุญที่ไหน ทำที่เธอพอใจ เพราะกิเลสมันร้ายนัก ทำที่เธอพอใจ ถ้าเอามรรคเอาผลละ ถ้าเอาบุญกุศล บุญกุศลก็ต้องเรื่องเนื่อนาแล้ว เนื่อนา เห็นไหม ด้วยเหตุ ด้วยผล ด้วยปัจจัยมันจะพัฒนาของมันขึ้นไป พัฒนาขึ้นไป มันเป็นข้อเท็จจริงของมันขึ้นไป นี่ฟังธรรมๆ เพื่อเหตุนี้ไง ถ้าฟังธรรมๆ เพื่อเหตุนี้ เวลาฟังถึงที่สุดแล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเรื่องกาลามสูตร อย่าเชื่อ อย่าเชื่อแม้แต่อาจารย์ของเรา อย่าเชื่อผู้พูดว่าพูดแล้วมันตรงกับใจเรา อย่าเชื่อ แต่พิสูจน์ๆ ต้องทำขึ้นมาให้ได้ไง นี่เวลาปริยัติต้องปฏิบัติไง

ศึกษาเล่าเรียนๆ ศึกษาฟังๆ ศึกษาโดยการฟัง แล้วเราก็ใคร่ครวญว่าจริงหรือไม่จริง แล้วเราก็ปฏิบัติของเราขึ้นมาให้ได้ ถ้าปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นความจริงได้ ไปหาครูบาอาจารย์ที่เทศน์ว่าการเลย ฉันทำแล้วไม่เหมือนของฉันท ฉันทำแล้วดีกว่า ฉันทำแล้วถูกต้องกว่า ท่านนี้พูดผิด ปฏิบัติให้เป็นความจริงขึ้นมา ถ้าความจริงขึ้นมา นี่สังขธรรมมีหนึ่งเดียวเท่านั้นแหละ เวลาการกระทำมันต้องเป็นความจริงอันนั้น

ฉะนั้น เวลาผู้ที่พูดข้างเดียว พูดฝ่ายเดียวก็พูดกันไป ไม่รู้ว่าเผยแผ่ธรรม ธรรมะหรือยาพิษ แม้แต่หลวงตาท่านพูดบ่อย เวลากินไก่เขายังกินแต่นื้อเขาไม่กินกระดูกหรืออก กินปลาเขาก็กินแต่นื้อเขาไม่กินก้าง นี่ก็เหมือนกัน แต่มันก็ต้องมี ไก่มันต้องมีกระดูกของมัน ปลาก็ต้องมีก้างของมัน มันต้องมีกระดูกมันถึงจะอยู่ของมันได้ นี่ธรรมชาติของมัน แต่เราต้องฉลาดไง เราต้องฉลาด เราต้องเอาตัวรอดได้ เราต้องมีสติปัญญาของเรา กระดูกเขาเอาไปบดไปทำแคลเซียมนั่นก็อีกเรื่องหนึ่ง เวลาเศษกระดูกเยอะมาก ทางโลกเขาคิดเป็นธุรกิจ เขาทำธุรกิจของเขาได้ ใอันนั้นมันเป็นเรื่องธุรกิจไง แต่ถ้าเป็นความจริงเราต้องมีสติปัญญาเพื่อหัวใจของเรา

นี่ฟังธรรมๆ ถ้าฟังธรรมนะ ฟังแล้วอย่าเชื่อ กาลามสูตร คิดใคร่ครวญของเรา คิดใคร่ครวญของเรา แล้วถ้าฟังธรรมๆ ธรรมะสังขธรรม เห็นไหม เวลาเรามีความลังเลสงสัยมันลี้มเลยนะ เหตุผลท่านดีกว่า เหตุผลท่านเหนือกว่า ใอันนั้นใจเราทุกอย่างมันสลายไปเลยถ้ามันเป็นความจริงนะ ถ้ามันลงกัน ถ้ามันจริงนิสสัยตรงกัน แล้วยังปฏิบัติไปด้วย อู๋ ทำไมหลวงตาท่านไป

กราบขอมาหลวงปู่มันละ ไปกราบขอมา อยู่ด้วยกันเถียงกันมาตลอดมันยังไม่ซาบซึ่งใจ พอไปบรรลุธรรม ตรัสรู้ธรรมกลับมาขอมา เพราะเป็นอันเดียวกัน

สิ่งที่เราเคยสงสัยๆ จบหมดเพราะเข้าใจหมดแล้ว แล้วเข้าใจหมดแล้วเราผิดเอง ทั้งๆ ที่เรารู้จริงเห็นจริง เราทำของเราขึ้นมาแต่เราผิดเอง ไปขอมาลาโทษ ขอมาลาโทษเพราะอะไรละ เพราะมันไม่มีทิฐิแล้วไง มันไม่มีอีโก้ในหัวใจหมดแล้วไง มันเป็นเรื่องจริงอันเดียวกันไง แล้วความจริงอันเดียวกันยอมรับกันไม่ได้ใช่ไหม ความจริงอันเดียวกันมันก็ต้องยอมรับกันสิ ถ้ายอมรับกันถึงต้องขอมาลาโทษ

ฉะนั้น ครูบาอาจารย์ท่านถึงอ่อนน้อมถ่อมตน เวลาท่านจะเข้มงวดเข้มแข็งก็เวลาแสดงธรรม แสดงธรรมคือสัจจะ คือความจริง ความจริงต้องแสดงขึ้นมาเพื่อไปล้มอวิชชาไอ้ความโง่เง่าเต่าตุ่นในใจของผู้ฟังนั้น แล้วผู้ฟังนั้นยังถือตัวถือตนว่ามีอำนาจวาสนา ยังถือตัวถือตนอยู่ไ้ แต่มันไม่เป็นความจริงขึ้นมาสักที ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา นี่เวลาผู้ที่มีความจริงเขาจริงตอนเมื่อแสดงธรรม จริงเมื่อมันแสดงความจริง แต่จบแล้วเรื่องของเขา เรื่องของเรา

มันเป็นกรรมของสัตว์ สัตว์สร้างเวรสร้างกรรมมันก็เวรกรรมของใจเขา มันเรื่องของเขา มันไม่กระทบกระเทือนใจของผู้ที่มีคุณธรรมในใจเลย ไม่กระทบกระเทือนเลย ไม่เกี่ยวกันเลย มันเรื่องของเขา แต่เวลาแสดงธรรมจะกัจะฉีกเพราะอะไร ก็เอาจริงใจ ความจริงใจ ความจริงมันต้องเป็นความจริงวันยังค่ำแหละ เห็นไหม สัจธรรมๆ สัจธรรมก็เป็นสัจธรรมวันยังค่ำแหละ ยาพิษมันก็เป็นยาพิษเผาผลาญวันยังค่ำ นี่เราปฏิบัติเพื่อเรา ฟังเพื่อเรา ฟังธรรมๆ เพื่อเหตุนี้ ฟังธรรมทุกวัน ดอย้ำทุกวัน แต่เวลาครูบาอาจารย์ท่านล่วงไปแล้วเราจะไม่มีโอกาสได้ฟัง ถึงเวลาถ้าไม่มีโอกาสได้ฟังจะเสียใจตอนนั้น เอวัง